

Sara Stridsberg

BECKOMBERGA

Oda moji družini

prevedla
Iva Klemenčič

*Bela morska ptica osamljena
jadra po hodnikih enote
Stora Mans v bolnišnici
Beckomberga. Velika in
bleščeča, v sanjah stečem za
njo, jo poskušam ujeti, toda
preden jo dohitim, odleti skozi
razbito okno in izgine v noč.*

**ZADNJI PACIENT
(OLOF)**

Radijski stolp pri postajališču Spånga na obrobju Stockholma pozno pozimi leta 1995. Pusta, otrpla zimska pokrajina se razprostira pred njim, ledeno mrzel veter brije, on pa pleza po stolpu. Njegovo telo je staro in krhko, toda globoko v sebi je mlad in močan. Pogled osredotoča na roke, da ga ne zgrabi vrtoglavica, obkroža ga jasna noč. Kot šivankino uho velike zvezdne luknjice, iz katerih prodira svetloba z drugega sveta, močan sij, ki žari za črnino, obljuba o nečem drugem. O lesketu, ki bi svetil nanj in ga varoval, namesto mokre, hladne teme, ki ga že od nekdaj ovija: sivo sonce, siv zrnat sončni žarek. Na obzorju prvi šibek utrip svetlobe, tanka atmosferska črta rožnato zlate barve. Nekaj kilometrov proč ga v bolnišnici Beckomberga čaka njegova postelja, prazna, sveže preoblečena in lepo postлана, zraven drugih postelj, v katerih so nekoč pod odejami počivale sence nežnih, pečih, ranljivih teles. Zdaj ni nikogar več.

Dolgo stoji na podestu povsem na vrhu stolpa, gleda ugasnjeno mesto pod seboj in posamezne luči, ki gorijo v temi. Potem sleče suknjič in debel pullover, sname črno bolnišnično čepico in očala ter vse skupaj zloži v ličen kup poleg sebe. Svet se razgrinja pod njim, odeja hiš, ulic in ljudi, ki dihajo kot ena sama

zdrava, čista, zbrana človeška pljuča. Vendar tukaj zanj ni prihodnosti, nikoli je ni bilo, vedno je hodil sam naokrog, zaznamovan z boleznijo, ki se je kot nevidni žig skrivala pod njegovo kožo, vidna vsem, razen njemu. Kadar se je približal kakšnemu dekletu, se je prestrašilo, in vsakič, ko je proti komu iztegnil roko, je ta to razumel kot sovražno nastrojenost, in spet so ga odpeljali v bolnišnico. Med njega in preostali svet so se spustile nevidne rešetke, ljudje so se nemo obračali proč, zato se jih je vedno bolj bal in se vse bolj držal zase. Nihče na tem svetu ga ne bo pogrešal, njega in njegove okorne sivine. Nič posebnega ni in nikogar nima, ki bi mu bil blizu, nikoli se ni nikomur pokazal gol, se nikogar dotaknil, bilo je tako, kot bi živel pod kapuco teme, nobenih obveznosti, nobenih vezi, le te rešetke, nevidne verige, ki ga zadržujejo tukaj in ga silijo v osamljenost.

Medicinska sestra hodi po praznih hodnikih in sobah ter prižiga luči na zadnjem oddelku enote Stora Mans. Takrat se vrže v noč z eno samo željo: da bi ga končno nekaj poneslo, roka ali veter, da bi ga nekaj obdržalo na svetu. Ampak on je samo padajoč snop, ki se nekajkrat obrne v zraku, preden ga vrtinec odnese čez rob sveta, kjer trešči ob tla in se zdrobi.

Zadnje mesece v Beckombergi je smel sam ven, ampak tega ni nikoli izkoristil. Raje je dan za dnem sedel ob oknu in opazoval drevesa, niti enkrat ni šel skupaj z drugimi na dvorišče ali na sprehod. Nič več ni prižigal lučke v globusu, ki je dolga leta stal tik ob

njegovi postelji. Dan pred odhodom iz bolnišnice, po odpustu in pogovoru z doktorjem Janowskim, je v čepici in suknjiču, pod katerim je imel oblečeno pižamo, stal pred vrati pisarne oddelčne sestre. Sporočil je, da ga nekaj ur ne bo, ker gre nabirat rože. (*Februarja nabirat rože?*) Izginil je in ni se vrnil niti zvečer niti naslednjega dne. Čez nekaj dni so pod radijskim stolpom našli njegovo truplo. Neka ženska se je sprehajala s psom in ga opazila, kako iztegnjen leži v lanski rjavkasti travi, v črtasti pižami, z razbito glavo in ivjem na oblačilih.

I

PRVI POGOVOR

»V časopisu sem prebral, da je umrl Edvard Winter-son,« se je oglasil Jim. Sedel je v stanovanju na ulici Jungfrugatan, obdan z nežno svetlobo moje bralne lučke, v rokah je držal izrezek iz časopisa, osmrtnico. »Vodja mojega oddelka v Beckombergi. Se ga spomniš, Jackie?«

Med najinim pogovorom se na nebu druga za drugo prižigajo zvezde, ogrlica svetlih biserov čez globoko modrino, pridušena, vrtoglava večerna svetloba. Seveda se spomnim Edvarda, ponavadi je v mraku stal pri vhodu v enoto Stora Mans in kadil cigareto, osamljeni oblački cigaretne dima v sivi svetlobi, njegov širok nasmeh ob pogledu na Jima, nekoč me je peljal domov iz bolnišnice in zadremala sem na zbledeli prevleki na zadnjem sedežu njegovega avtomobila.

V medli svetlobi Jim pripoveduje, kako ga je Edvard med bivanjem v Beckombergi večkrat vabil na nočne zabave v četrt Östermalm. Ob sončnem zahodu je prišel ponj na oddelek, nato sta se s srebrnim mercedesom odpeljala skozi široke drevorede pod krošnjami lip in naprej v mesto, v katerem so počasi ugašale luči in kjer je bilo nekoč njegovo življenje.

Edvard je s seboj vzel oblačila za Jima: čisto srajco, kavbojke in suknjič, lepo zložena so čakala na strehi avtomobila. Takoj ko sta za seboj pustila območje bolnišnice, je Jim dobil v roke cigareto in pijačo.

»Edvard je bil fantastičen človek,« reče Jim in se zasmеji, »in tudi on čisto trčen. Zaljubila sva se v isto žensko, Sabino. Se je spomniš? Bila je vsa divja, Edvard pa je bil samo bogat fantek iz Östermalma, ki ni imel pojma, kako naj ravna z njo.«

Zadnji počasni oblaki se preganjajo po zabrisani risbi v tušu, ki predstavlja nebo prvega zimskega popoldneva, ko me obišče Jim in mi pripoveduje o Beckombergi. V Stockholmu je samo na krajšem obisku, čez nekaj dni se vrne v Cariño, v hišo ob Atlantiku. Zadnje rdeče, utripajoče žile sonca in oblački cigaretne dima, ki mu med govorjenjem uhajajo iz ust. Ob tem pomislim na meglo, ki je ležala nad okolico, ko sva ga z Lone prvič obiskali, na snežni dim, ki se je vil med hišami.

Hodili sva po majhnih asfaltiranih poteh in poskušali razbrati napise na tablah. Vse okrog naju je bilo zamrznjeno, kot bi kdo požgal lubje mokrih drevesnih debel. Še danes lahko slišim vreščanje srak, ki je odmevalo med hišami na posestvu, podobnem vojašnici, ko sva hiteli proti enoti Stora Mans. Lone v svetlo rdečem plašču in škornjih, rahlo sklonjena naprej, roke tesno prižete k plašču. Videti je bila, kot da se bori z viharjem. Na Jimovem bledem obrazu ni bilo nasmeha, njegov pogled se je zdel mrtev, med prižiganjem cigarete pa so se mu roke tako močno tresle, da se je bil prisiljen vdati in jo odložiti. Lone je že pred časom nehala kaditi, a je vzela zavojček cigaret ter prižgala eno zanj in eno zase. Nekajkrat je na hitro

potegnila, nato je z visoko peto svojega škornja pokončala cigareto.

Jim: Že prej sem velikokrat poskušal, ampak nikoli čisto zares. Ko je Lone prišla iz službe, sem večkrat ležal z glavo v plinski pečici. Na mizo sem položil šopek rož in vključil plin. To so bili poskusi. Tokrat je bilo kot prosti pad. Padel sem in potem sem še naprej padal.

Jimovi bolnišnični prijatelji so ga klicali Jimmie Darling in čez čas sem mu tudi sama rekla tako. Skupaj z drugimi pacienti sva posedala na gričku, obdana z mladimi brezami. Dim, ki se je iz cigaret dvigoval proti nebu, je predstavljal dimni signal za vse na drugi strani ograje, bil je pozdrav oddaljenemu svetu. Pobirala sem cigaretne ogorke ter jih dajala Jimu in Sabini, pozneje tudi Paulu.

»Jimmie Darling?«

»Ja?«

»Boš kdaj ozdravel?«

»Ne vem, Jackie.«

»Nočeš biti zdrav?«

»Ne vem več, kaj hočem, ne vem več niti, kaj pomeni biti zdrav. Tu se počutim kot doma, bolj kot kadarkoli prej in kjerkoli drugje. Ljudje so drugačni, ničesar nimajo, in naučil sem se, da ni pomembno, kaj imamo in kje stanujemo. Ne nazadnje smo vsi enaki in na noben način se ne moremo zaščititi.«

»Zaščititi pred čim?«

»Ne vem. Pred osamljenostjo ... Pred prepadom v sebi.«

»Torej ne boš prišel nazaj?«

»Ne vem še, Jackie. Ne čakaj me.«

Sabina je zleknjena na trebuhu v črni travi pred kapelico, pred seboj ima odprto knjigo.

»Vse, za kar prosim, je svoboda,« reče in me pogleda. Njene zenice se kljub močnemu soncu široko razprejo, dokler od oči ne ostaneta samo črn tuš in čista bolečina. »In ko se mi svoboda odreče, kot se mi vedno, si jo bom vseeno vzela.«

Nikoli ne bom pozabila njenih oči, kako so se širile in ožile v močni svetlobi pod krošnjami dreves v Beckombergi. Velike, temne in nepremične, otrple od zdravil in alkohola. Prav ona je dolgo utelešala mojo podobo prihodnosti, zdaj pa nisem več tako prepričana. Nekega večera sem stala pri oknu na oddelku št. 6 in jo videla teči po hribu navzdol, pri brezah za enoto Stora Mans, za njo pa Edvard. Pri velikem hrastu jo je ujel, povlekel v travo in ji odtrgal ogrlico, biseri so leteli po zraku kot slapovi vode, kot modre dežne kaplje.

Več mesecev v travi pod hrastom odkrivam biserre. Modre kot plavice, indigo modre, azurno modre, sinje modre, vse manj se bleščijo, z nekaterih biserov je dež povsem spral barvo, beli so kot slonovina, brezbarvni. Sprva jih nameravam vrniti, ampak potem ni več nikogar, ki bi mu jih lahko vrnila.

Z dolgimi koščenimi nogami, brezбриžno iztegnjenimi predse, Jim spominja na ostarelega fantka. Tako se je pogreznil v naslanjač, da je ta videti velikanski. Je ena redkih stvari, ki so ostale za Vito in Henrikom, vse druge so izginile, Jim jih je že zdavnaj prodal, ker je potreboval denar. Na fotografijah sta videti vedno mlajša, ker se drugi staramo. Vita jih je imela le nekaj manj kot štirideset, ko se je odločila oditi, bila je malo mlajša, kot sem sedaj jaz. Na starih črno-belih poročnih fotografijah iz njenih oči še vedno sije svetloba.

Verjetno ni nikoli nihče zares verjel, da bo Jim kdaj dočakal starost. Vedno je živel onkraj časovnih okvirjev in se držal lastnih pravil, kot velik, nevaren otrok, ki ga ni mogoče ukrotiti, in vedno je preveč ljubil smrt, da bi si ga lahko predstavljali starega. Včasih razmišljam, da Jim pogreša slike življenja iz obdobja po mladosti, slike staranja. Vedno je počel le to, kar ga je veselilo, sledil je vsem prebliskom in nagonom: lagal, varal, pil, zapuščal. Mislim, da ni nikoli nikogar iskreno ljubil. Ne mene ne polbratov, morda niti Lone ne.

»Daj no, Jackie,« mi reče. Očitno je pozabil, da bo naslednje leto dopolnil sedemdeset let. »Nikoli se ne

bom postaral. Za kaj takega sem imel pretežko življenje. Poleg tega nisem nikoli hotel živeti. Ne zares. Ne kot ti.«

Spet se je odločil, da bo umrl. Kakor hitro je stopil skozi vrata na ulico Jungfrugatan, je brez ovinkarjenja sporočil odločitev. »Nočem biti star, Jackie. Saj nimaš več za kaj živeti.« V Stockholm je prišel, da bi se poslovil od naju z Marionom. Čez nekaj mesecev name-rava odplavati iz majhnega zaliva na severu Španije. Na stran je dal škatlico uspavalnih tablet Imovane in me prosil za blagoslov. Dala sem mu ga, ker mu ponavadi dam, kar me prosi. V njegovi bližini sem vedno nema, kot bi mi nekdo posrkal vse misli.

»Naredi, kar želiš, Jim,« naglo rečem. »Vedno si.«

Jim ne stanuje več pri nama z Lone, odselil se je v malo najemniško sobico na ulici Observatoriegatan. Odtlej mi je pogosto pošiljal pisma. Še pred sprejemom v Beckombergu.

»Prosim, Jackie, moraš mi pomagati. Vsaj na kratko se oglasi po šoli, Jackie. V tem trenutku me lahko rešiš samo ti. Ne moreš priti k meni? Tako samotno je tu.«

Na pisma nisem nikoli odgovarjala, ker nisem vedela, kaj naj napišem, in ker sem vedno imela občutek, da Jima ne bi mogla rešiti, tudi če bi zares poskušala. Na koncu ga je vedno rešil kdo drug: ženska, kot je bila Sabina, ali alkohol.

Jim si ni prav nič podoben. Kljub močnemu soncu, ki žge nad hišo v Cariñu, je bled v obraz. Oblečen je v nekaj številkk preveliko gosposko obleko in obut v elegantne čevlje, na sebi ima oblačila, kakršnih si ni nadel nikoli prej. Vedno nosi kavbojke, izprane majice in športne copate. Zdi se, kot da se je uredil za lasten pogreb. Svetlobe, ki si jo vedno uzrl v njegovih očeh, ni več. Lepe, strašljive, puste svetlobe, ki ga je preplavila, razsvetljevala noč okrog njega ter izdajala posebne vrste intenzivnost in brezobzirnost. Nekaj neobrzdanega, silovit ogenj ali prepad. Temno

modro šarenico enega očesa mu prekriva tanka, kot mleko bela mrena, njegov pogled pa je nemiren, begajoč. Brez žensk in alkohola, brez kančka uničujoče spolne žerjavice v notranjosti, ne ostane več nič razen pepela, samo ostarelo telo v preveliki obleki, brez prihodnosti, brez upanja. Dvoživka, ki poleti brni po zraku, napeto, kot voda svetlikajoče, vibrirajoče, prožno majhno telo, polno življenja in energije, ki pa se posuši, ko pozimi nastopi mraz.

Pred mnogimi leti sem verjela, da je moja družina blagoslovljena s posebno svetlobo, prepričana sem bila, da se nam ne more zgoditi nič hudega. Jim je na poseben način pripovedoval o svetu, dajal mi je občutek, da smo nad drugimi, izbrani. Ob poslušanju njegovih zgodb se je svet okrog naju pozlatil. Med obiski v Beckombergi in klepetanjem s starimi možmi, ki so o sebi pripovedovali kot o kraljih in drugih visočanstvih, me je znova prevzel podoben občutek kot ob Jimu. Tudi njihovo življenje se je zdelo zlato, vzvišeno. Osamljeni so lebdeli rahlo nad življenji vseh drugih. Globoko v sebi so se v velikih zlatih kočijah prevažali po svetu, vsi so jih ljubili in se jih hkrati bali.

Bele niti zimskega sonca božajo borovce za mojim oknom in njihove krošnje spreminjajo v zlato, nato izginejo za cerkvijo Hedvig Eleonora. Za trenutek si domišljam, da velika drevesa gorijo. Korenine in gola debela v večerni zarji žarijo kot ogenj, toda šibka zlata svetloba se hitro pretopi v sence. Nenavadno mila zima je, varljivo topla.

Danes sva se z Jimom dobila v parku Humlegården, videti je bil krhek. Majav tudi, kadar je trezen, zmeden v novem Stockholmu. »Če se je on postaral, tudi jaz nisem več mlada,« sem pomislila. Opazovala sem ga, kako me z zaskrbljenim pogledom išče v vrvežu ljudi, kot otrok, ki je izgubil starše. Lone je bolj brezčasna, včasih se zdi mlajša od mene. Nikoli je nisem slišala reči ene same slabe besede o komerkoli, ne o Jimu ne o kom drugem. Mislim, da ima poseben čut za ljubezen, Mariono kar potegne k njej, kot k roži.

»Povej mi več o Edvardu,« rečem Jimu, ki sedi v prijetni svetlobi luči. Preveva me močan občutek, da tokrat resnično odhaja, da preživljava zadnje skupne trenutke, preden bo izginil. Pripoveduje naprej, medtem ko se predvečerna svetloba naglo umakne in jo zamenja hladen soj uličnih svetilk.

Z Edvardom sta se med svitanjem vračala v bolnišnico, takrat mu je vrnil pižamo in mu dal nekaj za spanec, majhno svetlo rožnato tabletko. Edvard je ustavil avtomobil malo stran od poslopja, da se je lahko Jim v zavetju borovcev v miru preoblekel. Spustili so ga na oddelek št. 43, odkradel se je mimo nočne sestre ter pred bujenjem legel in za nekaj časa zaspal. Nekaj ur pozneje se je Edvard za pisalno mizo spet vedel uradno. Med terapijami sta se z Jimom dolgo pogovarjala. O osamljenosti in brezsmiselnosti vsega. Edvard je dejal: »Človek ne more nikoli vedeti, ali si nekdo resnično hoče vzeti življenje.« Potem je nadaljeval: »Mislim, da nisi hotel umreti, Jim. Nisi samomorilec. Po mojem mnenju si hrepenel po ponovnem srečanju z mamó Vito. Mislim, da si jo želel nekaj vprašati. Hočem, da mi nekaj obljubiš. Dokler bova odhajala na nočne potepe, opusti to željo. Potrebujem nekoga, kot si ti.«

Jim se mi široko nasmehne iz žametnega naslanjaja in si z ogorkom cigarete prižge novo. »Edvard je vedno govoril, da nisem bolan: ‚Pravzaprav ti ne bi bilo treba biti tu, Jim. Avtomobil te bo čakal ob pol desetih pred enoto Stora Mans.‘«